

XX. reál- és humántudományi Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia (ETDK)

Kolozsvár, 2017. május 18–21.

A dáciai római építészeti hagyatéék rekonstruálásának problematikája

Szerző:

Szilágyi Orsolya

Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, Történelem és Filozófia Kar, Régészet és klasszika tanulmányok, mesterképzés, I. év

Témavezető:

dr. Bajusz István egyetemi docens,

Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, Történelem és Filozófia Kar, Kolozsvári Magyar Történelmi Intézet.

Már az ókor embere is tisztában volt a kulturális örökség védelmének szükségességével. Az athéniak a plataiai esküvel megfogadták, hogy meghagyják a romos Akropoliszt úgy ahogy volt, ezzel emlékeztetve magukat a perzsák brutalitására.¹ A múlt embere fokozatosan kezdett rájőnni azokra az értékekre melyeket a történelmi épületek képviselnek és igyekezett őket megóvni. A 19. század eljövételével sorra alakultak meg az olyan egyesületek, melyek ezen épületek védelme mellett kampányoltak.

A műemlékek megőrzésével kapcsolatban négy különböző irányzatot figyelhetünk meg. Fontos megállapítani, hogy ezek miben különböznek egymástól, mivel manapság gyakran előfordul, hogy egyes szakemberek is képesek a különböző kifelyezéseket helytelenül használni. Ez a négy ágazat pedig: konzerválás, restaurálás, rekonstrukció és adaptáció.² Konzerválás során arra fektetik a hangsúlyt, hogy a kérdéses épület/romot abban az állapotában őrizték meg amelyikben találták, nem próbálják feljavítani egy részét sem, csakis az az érdek, hogy ne romoljon tovább. Restauráláskor a szakemberek az épület egy korábban ismert állapotát próbálják visszaadni. Itt már olyan eljárásokat használnak, melyek során feljavítják hibáit egy sokkal tetszőlegesebb kinézet elérésének érdekében. Talán a négy ágazat közül a legvitatottabb maga a rekonstrukció: itt egy már megsemmisült épületet próbálnak újra felépíteni, javarészt új és nem eredeti anyagok felhasználásával. Adaptáláskor a kérdéses történelmi épületen úgy tesznek változtatásokat, hogy azokat a mai körülmények között is használni lehessen.

Jelen dolgozat a továbbiakban rekonstrukciókkal fog foglalkozni. Mivel talán ez ossza meg legjobban a tudományos berkeket, fontos bemutatni az összes álláspontot ezzel kapcsolatosan. Mindezek mellett azon törvényes kereteket is ismertetni kell, melyek lehetővé vagy éppen lehetetlenné teszik ezek létrejöttét. Az itt vizsgált esetek Dácia római tartomány katonai építészeti örökségére fogja fektetni a hangsúlyt.

A rekonstrukció alkalmazásának több oka is lehet, a motivációk pedig az épület életének során akár többször is változhatnak.³

---

¹Araoz, Gustavo: Conservation Philosophy and its Development: Changing Understandings of Authenticity and Significance. *Heritage & Society*, Vol. 6 No. 2, 2013, 147.

² Alberts, Heike C.; Hazen, Helen D.: Maintaining Authenticity and Integrity at Cultural World Heritage Sites. *Geographical Review*, Vol. 100 No. 1, 2010, 62.

³Blockley, Marion: Archaeological reconstructions and the community in the UK. *The Constructed Past*, London 1999, 15.

- Nemzeti érték: az épület fontos szerepet játszott az adott ország történelmében, ennek érdekében pedig újjá akarják építeni (pl. a japán Nara rekonstrukciói).⁴
- Régi funkcióját/új funkciót tölt be: az építése befejezésével ugyan azt a szerepet tölti be, esetleg újfajta módon használják fel (pl. Attalosz sztoája mint múzeum).⁵
- Tanítás és kutatás: az építés során olyan információkra tehetnek szert a kivitelezők, melyek nagyban gazdagíthatják az eddigi tudást. A végső produktumot pedig didaktikai eszközként lehet használni.⁶
- Turizmus elősegítése: az egyszerű romok soha nem képesek akkora közönséget vonzani, mint egy „autentikusnak” számított épület, mely letűnt korabeli testvére mása.⁷
- Lelőhely védelme: a folytonos figyelemnek köszönhetően az üzemeltetők képesek lehetnek megakadályozni olyan építkezéseket a környéken, melyek veszélyeztethetik a leelőhely épségét.⁸

Indokok a rekonstrukció ellen:

- A rom hangulata: egy romnak sokkal másabb hangulata van mint egy teljes épületnek, sokkal mélyebb benyomást tud tenni a látogatóra (pl. a hiroszimai Genbaku dóm).⁹
- Az autenticitás elérésének lehetetlensége: a tervezők akármennyire is próbálnák a lehető legpontosabban visszaadni az épület vélt kinézetét, az eredmény elkerülhetetlenül viselni fogja a jelen kor vagy egy politikai eszme jegyeit (pl. Evans és Knósszosz esete).¹⁰
- Etikai okok: a helytelenül elvégzett rekonstrukciók félrevezethetik mind a szakembereket, mind a laikusokat. Fenn állhat annak a lehetősége is, hogy a

---

⁴Stanley-Price, Nicholas: The Reconstruction of Ruins: Principles and Practice. *Conservation: Principles, Dilemmas and Uncomfortable Truths*, Oxford 2009, 35.

⁵Uo. 36.

⁶Uo.

⁷Uo.

⁸Uo. 37.

⁹Uo.

¹⁰Uo.

helytelen dokumentáció miatt a kutatók később képtelenek lesznek megkülönböztetni az eredeti részeket az újaktól (pl. a tulai B piramis).¹¹

- A kontextusok megsemmisítése: ha közvetlenül az eredeti romokra húzzuk fel az új építményt, roncsolhatjuk a kontextusokat, ezzel lehetetlenné tévé a jövőbeli kutatásokat.
- A figyelem elvonása: ha csak bizonyos épületeket rekonstruálnak, azok elvonhatják a figyelmet a lelőhely többi objektumáról (pl. Attalosz sztoája az Akropoliszon).¹²
- Interpretációs torzulások: ha a lelőhely csak egy bizonyos építkezési fázisát mutatják be, teljesen figyelmen kívül hagyják a többit (pl. Knósszosz).¹³
- Költségek: az ilyen projektek nagyon sok pénzbe kerülnek és előfordulhat, hogy a befektetések soha vagy csak nagyon nehezen térülnek meg.

Mindezek ellenére a 19. században egyre több újjáépített rom tűnt fel és egyben ugyan ekkor kezdődött el ezek támogatóinak és ellenzőinek munkássága is. Ma egyre többen értenek egyet azzal, hogy a romok nagyszabású rekonstruálása a 19. század intellektuális melléfogása volt.¹⁴ A század műemlékvédő mozgalmának számtalan képviselője volt: Victor Hugo és Adolphe Napoleon Didron Franciaországban, John Ruskin és William Morris Angliában, Alois Riegl Ausztria-Magyarországon.¹⁵ Ekkor jelenik meg a helyek különböző emlékekkel való asszociációja, mely kifejezetten európai jellegzetességnek számít.¹⁶

---

¹¹Uo. 38.

¹²Uo. 39.

¹³Uo. 40.

¹⁴Schmidt, Hartwig: The impossibility of resurrecting the past. *Conservation and Management of Archaeological Sites*, Vol 3 1999, 65.

¹⁵Jokiletho, Jukka: Conservation Principles in the International Context. *Conservation: Principles, Dilemmas and Uncomfortable Truths*, Oxford 2009, 74.

¹⁶Araoz, Gustavo: Conservation Philosophy and its Development: Changing Understandings of Authenticity and Significance. *Heritage & Society*, Vol. 6 No. 2, 2013, 147.

Törvényes keretek

Csak a 19. század folyamán kezdték el kidolgozni azokat a nemzetközi egyezményeket melyek célja a műemlékek védelme volt.¹⁷ Itt legfőképpen azok a kulturális örökségek kaptak hangsúlyt, melyek háborús területeken feküdtek és a megsemmisülés veszélye fenyegette őket. Ez a veszély a II. világháború során vált igazán komollyá, amikor az ellenség feltett szándéka volt más állam kulturális javait elpusztítani (pl. Bath, Canterbury, Bréma vagy Drezda bombázása).¹⁸ 1945 után a békeidőben lévő területek műemlékeinek védelmére is igyekeztek figyelmet fordítani.¹⁹

Az 1931-ben megjelent Athéni Karta volt az első olyan nemzetközi egyezmény, mely magába foglalta a legfontosabb alapelveket a konzerválással és restaurálással kapcsolatban. Évek múlva az egyezmény bizonyos pontjai elavulttá váltak, ennek következtében pedig egy újabb egyezmény kidolgozására volt szükség, az 1964-ben született Velencei Karta ugyan ennek a gondolatmenetnek a folytatása. Itt minden fajta rekonstrukciót kizárnak, csakis a „meglévő, de szétesett részek újra összeállítását”, az anasztilózist engedélyezi. Az UNESCO Világörökség Egyezménye (1972) a szervezet legtöbb ország által aláírt okmánya. Csak kivételes esetekben engedélyezi bármilyen építmény rekonstrukcióját, azt is csak akkor, ha megbízható és pontos dokumentáció alapján készülnek, esélyt sem adva a spekulációnak. Az Egyezmény tulajdonképpen szabályozni akarja a műemlékekkel szembeni bánásmódot, viszont ennek betartatása nagyban függ a kormányoktól.²⁰ Egy helyszín listára való felvétele szinte garantálja a nemzetközi felelősségvállalást annak védelmének érdekében.²¹ Ennek köszönhetően még ha a kérdéses kormány olyan döntéseket hoz, mely veszélyezteti a helyszínt, az UNESCO ilyenkor képes negatív sajtóval felhívni mindenki figyelmét erre, ezzel megakadályozva a katasztrófát.²² Ez történt akkor is amikor a Taj Mahal közelébe egy bevásárlóközpont akartak építeni, vagy amikor Bécs történelmi központjához közel majdnem felhőkarcolókat emeltek.²³ Ha pedig mindezek ellenére a hatóságok még mindig nem tesznek semmi lépést, a helyszín akár le is kerülhet a listáról, viszont ez csak nagyon szélsőséges esetekben történik meg.

---

¹⁷ Alberts, Heike C.; Hazen, Helen D.: *im.* 56.

¹⁸Uo.

¹⁹Uo. 57.

²⁰Uo. 58.

²¹Uo.

²²Uo.

²³Uo. 59.

Az 1990-ben létrehozott Régészeti örökség védelmének és gondozásának kartája kimondja, hogy a rekonstrukciónak két feladata van: kísérleti kutatás és interpretáció. Csakis akkor lehet újra építeni egy már nem létező épületet, ha pontos dokumentáció alapján készültek a tervek, figyelembe véve minden tényezőt a hitelesség elérésének érdekében. Az új építmény semmilyen formában nem bolygathatja meg a régészeti bizonyítékokat, valamint lehetőleg ne legyen közvetlenül ráépítve az eredeti maradványokra és jól érzékelhető legyen a kontraszt az eredeti és hozzácsatolt részek között. Az autenticitás problémájával foglalkozik a Narai dokumentum a hitelességről (1994), mely objektíven kíván megoldást találni. E szerint kultúráról kultúrára változik, hogy mi számítható hitelesnek. A Burra Kartát, melyet az ICOMOS Ausztráliára vonatkozóan vezetett be, és amely 1999-ben felül lett vizsgálva, más országokban is egyre többször alkalmazzák. A benne szereplő cikkelyek alapján a rekonstrukció folyamán a kérdéses épületnek egy korábbi fázisát állítják vissza. A rekonstrukció csak akkor indokolt, ha megfelelő dokumentáció áll rendelkezésre végrehajtásához. Amint már fentebb is említettem, mindezen határozatok betartása kormánytól függ, tehát inkább útmutatóként lehet őket használni.

Veszélyek

Nagyon sok veszéllyel jár ha a történelmi örökséget elkezdjük árusítani. Sokan úgy vélik, hogy a romok turisztikai értékesítése képes lesz az amúgy hanyatló vagy nem létező turisztikai forgalmat növelni, ezzel javítani a régió gazdaságán. Az utóbbi években egyre jobban megnőtt azon helyszínek száma, melyeket felraktak az UNESCO világörökségi javaslati listájára. Számuk nem azért nőtt meg, mert a közösségben egyre jobban tudatosul védésüknek szüksége, hanem mert nem elhanyagolhatóak az anyagi lehetőségek melyeket egy UNESCO által elismert helyszín garantál. Ezért több kormány elsődleges célja nem a jobb konzerválási módszerek elérése, hanem több turista elcsalogatása.²⁴ Lehetséges, hogy a lelőhelyek hasznosítása turisztikailag nem a legmegfelelőbb. A parkot üzemeltetők esetleg abba a hibába esnek, hogy túlságosan a látogatók igényeit akarják kielégíteni és

---

²⁴Araoz, Gustavo: *im.* 150.

ezért igyekeznek látványosságokat produkálni helyben.²⁵ Mindez olyan változtatásokhoz vezethet, melyek akár visszafordíthatatlan károkat okoznak a lelőhelyben. Ezért talán jobb lenne, ha a lelőhelyet érintetlenül hagyjuk, úgy ahogy az ki lett ásva, természetesen konzerválási eljárásokat használva megőrzésének érdekében.²⁶ Az anasztilózis csak akkor megengedett, ha csakis az eredeti anyagokat használjuk, nem pótolunk ki semmit sem modern anyagokkal.²⁷ A kiásott leleteket, esetleges rekonstrukciókat egy múzeumban kell kiállítani, tehát a múzeum és nem a lelőhely kell a kulturális és történelmi interpretáció színhelye legyen.²⁸

A rekonstrukciók egyik veszélye az emberek félrevezetése. Mivel egy hivatalos közeg által készített látványosságról van szó, az emberek arra a következtetésre juthatnak, hogy az amit látnak igazi. Egy ilyen példaként szerepelhet Icení (Cockley Clay, Nagy Britannia), egy vélt vaskori település *in situ* rekonstrukciója. A brosúrák elhítetik a látogatókkal, hogy amit látnak az valóban létezett és tényleg egy autentikus élményben van részük, ezért számtalan iskola rendez ide kirándulást.²⁹ Azonban a szabadtéri múzeum hitelességét mai napig nem fogadták el tudományos berkekben. A valószínű hamis ábrázolásokon kívül más veszélyei is vannak a romok rekonstruálásának. Az egyik legjobb példa erre Attalosz sztoája lehetne, mely az athéni akropolisz részét képezi. Az '50-es években rekonstruált épület ma múzeumként szolgál, monumentalitása miatt pedig teljesen elvonja a látogatók figyelmét a helyszín más épületeiről, melyek az egyszerű turista számára sok esetben alig felismerhetőek romos állapotuk miatt.³⁰ Azonban a régészeti lelőhelyek fontosságát a laikusok a rekonstrukciók által érthetik meg, ezek biztosíthatják számukra a tanulást és az interpretálás lehetőségét a tárgyak kontextusba foglalása által.³¹ Egy ügyes rekonstrukció képes a szakzsargon által felállított akadályokat lerombolni és élvezhetővé teheti az építészeti örökséget az átlagemberek számára is.³²

Talán az egyik legnagyobb probléma egy letűnt korszak épített örökségének bemutatásában az autenticitás visszaadása. A Los Angelesben található J. Paul Getty múzeum egyik szárnyát egy római villa hasonmásaként építették meg (lásd 1. ábra). A villa

---

²⁵Schmidt, Hartwig: *im.* 66.

²⁶Uo.

²⁷Uo.

²⁸Uo.

²⁹Blockley, Marion: *Archaeological reconstructions and the community in the UK. The Constructed Past*, London 1999, 19.

³⁰Schmidt, Hartwig: *im.* 65.

³¹Blockley, Marion: *im.* 16.

³²Uo.

melyet megpróbáltak utánozni a Villa dei Papiri volt Herculaneumból. Mivel akkoriban nem volt teljesen megásva, ezért voltak olyan részletek melyeket a tervezők más villákból való inspirálódás után alkottak meg. Az épület 1974-es átadása után sok negatív kritikát kapott, ugyanis egyesek szerint az autenticitás teljes hiányát mutatta.³³ A kezdeti ellenszenv azonban mára már szinte teljesen eltűnt. Mindezek ellenére felmerülhet a kérdés, hogy mennyire érdemes egy műemléket teljesen kiragadni saját kontextusából. Habár az említett épület múzeumként funkcionál és nem pedig egy olyan helyként ahol az ókori rómaiak hétköznapjait szeretnék hitelesen bemutatni, maga a környezet is nagyban hozzájárul az autenticitáshoz. Az örökségek többsége helyhez kötött, ez azt jelenti, hogy maga a helyszín is hozzájárul az örökség fontosságához.³⁴ Mindezek ellenére hadd idézzem David Lowenthalt: „Az autenticitás a gyakorlatban sosem abszolút, hanem relatív.”³⁵

Előnyök

Ahogy azt már egy korábbi részben is említettem, több előnye is lehet egy rekonstrukciónak, melyet meg is valósítanak. Egyrészt ezek segíthetnek abban, hogy az átlagos, régészethez vagy művészettörténethez nem értő emberek számára is sokkal szimpatikusabbá, megközelíthetővé váljon a kérdéses létesítmény. Egy újjáépített objektumot lényegesen jobban lehet turisztikai szempontból értékesíteni. Az esetek többségében éppen ezért készülnek el ezek a rekonstrukciók, mivel az őket üzemeltető hatóságok tőlük várják el a környék turisztikai látogatottságának fellendülését.

Az örökség esetében a tárgy vagy a helyszín autenticitását felváltja magának az élménynek a hitelessége.³⁶ Az élmény pedig a látogató számára gyakran nagyon mély benyomást tehet, hiszen lehetőséget kap arra, hogy betekintést nyerjen egy több századdal ez előtt élt ember életének mindennapjaiba. Sajnos csak nagyon ritkán maradnak meg a régészeti úton előkerült épületrészek több méteres magasságban, ezért gyakran csak az

---

³³Teicholz, Tom: The Getty Villa: The ‘Wow’ Factor. [online: 2017. 4. 20.] <http://www.huffingtonpost.com/tom-teicholz/the-getty-villa-the-wow-f_b_15327.html>

³⁴Ashwort, G. J.: Heritage and Economic Development. *Heritage & Society*, Vol. 17 No. 1, 2014, 7.

³⁵Jerome, Pamela: *An Introduction to Authenticity in Preservation*. [online: 2017. 4. 20.] <www.apti.org/clientuploads/pdf/JeromePamela-39-2-3.pdf>

³⁶Ashwort, G. J.: *im.* 9.

alapozásukat vagy jó esetben egy-egy falrészletet lehet bemutatni belőlük. Fennáll a veszélye annak, hogy az élmény korántsem marad meg annyira felejthetetlenek a közönség számára, mivel részletes magyarázás hiányában akár semmitmondó is lehet számukra a rom. Ezzel szemben az újból felépített régészeti hagyaték a helyes prezentációval karöltve akár önmagát magyarázhatja el, a közönség nem érzi úgy, hogy ki van rekesztve. A vizuális hatás sokkal mélyebb benyomást tehet, mintha simán csak szöveges úton továbbítanánk az információt. Egy rekonstrukciós helyszín akár úgy is elérheti az autentikus jelzőt, ha egyszerűen kiállja az idő vasfogát és ráadásul még népszerű is.³⁷

Alternatívák

A számtalan szabályozás és hátrány ecsetelése után felmerülhet az a kérdés, hogy valóban megéri-e megépíteni a papíron megtervezett rekonstrukciókat. Az egyik kevésbé költséges és sok szakember által helyeselt alternatíva maga a digitális rekonstrukció. Ennek elkészítésével nem ronszoljuk az eredeti romokat, ráadásul nem kell őket karban tartani. A technológia rohamos előrehaladásával ezek egyre élethűbbé válhatnak. Ha a kérdéses múzeumokat ellátják a szükséges műszerekkel, az épület digitális szerkezetét interaktívvá tehetik a látogatók számára. Képesek lehetnek kedvük szerint manipulálni az épületet: bizonyos részeket eltávolítani, váltani a különböző építési fázisok között. A hátránya ennek az, hogy egy egyszerű képernyőn keresztül nehéz érzékelni az adott építmény nagyságát.

Erre a problémára a könnyűvázás szerkezet lehet a megoldás. Itt lényegében a már nem létező épület fémből készült vázát mutatják be. Ez a megvalósítás kevésbé költséges, ráadásul nem ronsolja a romokat. Éppen olyan könnyen el lehet távolítani a színhelyről mint ahogyan odakerült, anélkül, hogy kár esne a kontextusokban. Hátránya az, hogy egyáltalán nem illik bele a történelmi környezetbe. Egy csupasz fémváz idegennek tűnhet egy olyan közegben mely tele van kőépületek romjaival. A kontraszton a szakemberek úgy igyekeznek enyhíteni, hogy a vázakat nem hagyják csupaszon és textíliákkal fedik be őket, gyakorlatilag egy sátrat készítve belőle. De mindezen próbálkozások ellenére, ezek a fémvázak soha nem lesznek „autentikusak”.

---

³⁷Blockley, Marion: *im.* 15.

Rekonstrukciók a volt Dácia tartomány területén

Az arutelai római erődítmény *porta praetoriajának* rekonstrukciója volt az első³⁸ ilyenemű próbálkozás a tartomány területén, az építkezést Constantin Panco vezette Teodorescu Aurel tervei alapján 1982 és 1983 között (lásd 2. ábra).³⁹ Az így létrejött kapu két oldalán egy-egy négyszög alaprajzú kapu található. A porolissumi *castrum porta praetoriájának* rekonstrukciója 1984-1985 között készült el Amalia Landes-Gyemant tervei alapján. Itt sokat támaszkodtak az akkoriban ismert analógiákra (lásd 3. ábra).⁴⁰ Ma a szakemberek keményen bírálják, mivel elkészítésekor a maradványokat szétszedték és újra összerakták, ezzel teljesen megsemmisítve a kontextusokat. A nemrég elkészített apulumi *porta principalis dextra* rekonstrukciója csak részleges, a tornyokat nem építették újra teljesen, csak a kettős bejárat boltíveinek magasságáig (lásd 4. ábra). Amit fontos itt megemlíteni az, hogy a hozzáadott részeket más színű kőzettel valósították meg. Ennek köszönhetően akárki láthatja, hogy hol végződik a korabeli építési rész és hol kezdődnek a pár éve hozzáadott részek.

De nem csak itt követtek el hibákat a szakemberek. A south shieldsi római erődítmény kapujának újjáépítése egy korai példának számít. 1988-ban készült el Paul Bidwell vezetésével (lásd 5. ábra).⁴¹ Már jóval az építkezés előtt nagy port kavartak a tervek, ezért közvéleménykutatót is rendeztek róla 1985-ben.⁴² A szakemberek itt is az általában felmerülő etikai kérdésekkel érveltek: mennyire lehet hiteles a rekonstrukció, ha egyetlen kapu sem maradt fenn teljesen? Mindezek ellenére a rekonstrukció elkészült. A paletta másik oldalán a pförringi *castrum* kapujának rekonstrukciója áll. Itt egy acélvázat állítottak fel, mely az eredeti *porta principalis dextra* helyén épült fel 2013 júniusában (lásd 6. ábra).⁴³ Itt a bejáratot, annak két oldalsó tornyát és a maximális falmagasságot hivatott jelezni. Maga az acélváz akármikor lebontható, az alatta lévő régészeti bizonyítékok pedig sértetlenek, mondhatni ez az ideális rekonstrukció.

---

³⁸A Tropaeum Traiani '70-es évekbeli rekonstrukcióját leszámítva, mivel ez nem tartozik hozzá a katonai építészethez.

³⁹Vlădescu, Cristian M.: *Fortificațiile romane din Dacia Inferior*, Craiova 1986, 60.

⁴⁰Eugen, Chirilă et alii: Raport preliminar în legătură cu cercetările arheologice executate la Moigrad (Porolissum) în anii 1983-1985. *Acta Musei Porolissensis X*, 1986, 220.

⁴¹Flügel, Christof; Obmann, Jürgen: Visualisierung römischer Kastelle. *Römische Wehrbauten 7*, München 2013, 16.

⁴²Blockley, Marion: *im.* 22.

⁴³Flügel, Christof; Obmann, Jürgen: *im.* 13.

Amint ebből a rövid beszámolóból is látszik, a megvalósított rekonstrukciók többsége Dácia tartományba katonai erődímények kapuihoz kapcsolódnak. Ez azért van, mert viszonylag sok mindent tudunk róluk, hála a korabeli forrásoknak. Egy erődítmény kapuiról egy bizonyos fokig sokkal könnyebben lehet „hiteles” rekonstrukciós javaslatot készíteni a forrásokra támaszkodva, mint például egy parancsnoksági épületről, melynek kinézetéről szinte nincsenek is korabeli ábrázolásaink. A képi források melyek rendelkezésünkre állnak mozaikok, domborművek és freskók, viszont felmerülhet annak a lehetősége is, hogy az ezeken ábrázolt kapuk nem is erődítményeké, hanem városoké.⁴⁴ De nem szabad megfélekednünk a régészeti felfedezésekről sem, melyek kiegészíthetik a hiányosságokat. A gheriat el-garbiai *castrum* (Líbia) kapuinak tornyai meglepően jó állapotban maradtak meg, ennek köszönhetően pedig nagyon sok információval szolgál a kutatóknak. Természetesen ezek nem az európai klíma számára készültek, ezért például nem volt tetőzetük.⁴⁵ Ezt leszámítva európai társaihoz hasonló méreteik voltak. A Hadrianus falánál található erődítmények kapui szintén nagyon jó állapotban maradtak meg (pl. Birdoswald). A maryporti *castrum* egyik kapujának boltívét a crosscanonby-i St. John the Evangelist templom diadalívébe építették be.⁴⁶ Ennek köszönhetően relatív pontossággal ki tudták számolni a kapu oldalsó tornyainak magasságát.

Tudományosan vagy turisztikailag kifizetődőek a rekonstrukciók? Valószínűleg erre a kérdésre mindenki más választ adna. A rekonstrukciókkal kapcsolatban sokaknak más a véleménye és az elvárása, ennek következtében pedig gyakorlatilag nem beszélhetünk egy tökéletes tervről vagy megvalósításról. Mint ahogyan azt már korábban is bemutattam, megítélésük az évtizedek során folyamatosan változott, ami egy adott korszakban az etalonnak számított, arról később szégyenkezve beszéltek. Mivel a szakirodalom folyamatosan újabb tételekkel gyarapodik, nagyon nehéz egy olyan véleményt alkotni amely minden tényezőt figyelembe vesz. Mivel minden eset egyedinek számít, a döntéseket is ezek tükrében kell meghozni. Ami egy helyen elfogadhatónak számít, az máshol elképzelhetetlen.

---

⁴⁴Uo. 20.

⁴⁵Uo. 25.

⁴⁶Uo. 17.

Szakirodalom

Könyvek, tanulmányok

- Alberts, Heike C.; Hazen, Helen D.: Maintaining Authenticity and Integrity at Cultural World Heritage Sites. *Geographical Review*, Vol. 100 No. 1, 2010, 56-73.
- Araoz, Gustavo: Conservation Philosophy and its Development: Changing Understandings of Authenticity and Significance. *Heritage & Society*, Vol. 6 No. 2, 2013, 144-154.
- Ashwort, G. J.: Heritage and Economic Development. *Heritage & Society*, Vol. 17 No. 1, 2014, 3-17.
- Blockley, Marion: Archaeological reconstructions and the community in the UK. *The Constructed Past*, London 1999, 15-34
- Eugen, Chirilă et alii: Raport preliminar în legătură cu cercetările arheologice executate la Moigrad (Porolissum) în anii 1983-1985. *Acta Musei Porolissensis X*, 1986, 118-156.
- Flügel, Christof; Obmann, Jürgen: Visualisierung römischer Kastelle. *Römische Wehrbauten 7*, München 2013, 12-27.
- Jokiletho, Jukka: Conservation Principles in the International Context. *Conservation: Principles, Dilemmas and Uncomfortable Truths*, Oxford 2009, 73-83.
- Schmidt, Hartwig: The impossibility of resurrecting the past. *Conservation and Management of Archaeological Sites*, Vol 3 1999, 61-68.
- Stanley-Price, Nicholas: The Reconstruction of Ruins: Principles and Practice. *Conservation: Principles, Dilemmas and Uncomfortable Truths*, Oxford 2009, 32-46.
- Vlădescu, Cristian M.: *Fortificațiile romane din Dacia Inferior*, Craiova 1986.

Internetes források

- Jerome, Pamela: *An Introduction to Authenticity in Preservation*. [online: 2017. 4. 20.] <www.apti.org/clientuploads/pdf/JeromePamela-39-2-3.pdf>
- Teicholz, Tom: *The Getty Villa: The 'Wow' Factor*. [online: 2017. 4. 20.] <http://www.huffingtonpost.com/tom-teicholz/the-getty-villa-the-wow-f_b_15327.html>

Ábrák

1. ábra: A J. Paul Getty római szárnya
(Forrás: International Independent Art Council)

2. ábra: *Porta praetoria*, Arutela

(Forrás: testravel.ro)

3. ábra: *Porta praetoria*, Porolissum

(Forrás: transilvaniareporter.ro)

4. ábra: *Porta principalis dextra*, Apulum

(Forrás: apulumarchaeology.wordpress.com)

5. ábra: South Shields

(Forrás: westernclassicalstudies.wordpress.com)

6. ábra: *Porta principalis dextra*, Pförring

(Forrás: Flügel, Christof; Obmann, Jürgen: Visualisierung römischer Kastelle. *Römische Wehrbauten* 7, München 2013, 25.)